

Kommunistiske krigs

NKP presenterte på en pressekonferanse 22.10 boka *Død over de tyske okkuperter.*

Ingen aviser kom for å høre hva forfatterne Birger Bakken, Reidar T. Larsen, Arne Jørgensen og Åge Fjeld hadde å si. KK prioriterte i stedet et to siders intervju med den høyreekstreme filosofen Nina Karin Monsen. Det viser dessverre hvor lang avstanden til krigen nå er blitt, også for KK.

◆ BØKER

Anmeldt av Lars Borgersrud

Birger Bakken, Reidar T. Larsen, Arne Jørgensen og Åge Fjeld
Død over de tyske okkuperter
 Dokumentar, Informasjonsforlaget

Høsten 1940 var det vi kom i gang med å trykke NKPs første illegale avis. Det var ei lita sak som het 'Kjensgjerninger', og den ble trykket i Welhavensgate hvor Osmund Brønnum og jeg bodde. Det var Just Lippe som laget utkastet til første nummer – vi var så utrena i illegalt arbeid. Just lå på gulvet og sveiva på en stensilmaskin, og jeg fløy bort gardina i ett sett for å se om det var noe mistenkelig utafor...»

Slik kan vi lese om starten på NKPs illegale krigsinnsats. Fortjener en bok om det oppmerksomhet? Ja, i høyeste grad. Alle som interesserer seg for hva som skjedde i Norge under krigen må interessere seg for dette. «Utgivelsen av boka er blitt nødvendig fordi våre politiske motstandere har forsøkt å ta fra oss nasjonal heder», heter det i forordet. Under den kalde krigen er vi blitt flasket opp med forestillingen om heltene i Milorg, som kjempet uavbrutt mot nazismen ikke bare fra 9. april, men hele veien siden Hitler kom til makta i Tyskland. Denne boka gir et lite innblikk i en annen virkelighet.

Motstand på mange områder

Okkupasjonsforskningen er sakte men sikkert i ferd med å bringe på det rene at etableringen av organer som Kretsen, Milorg og flere andre ikke i første rekke skjedde med tanke på motstandskamp, men snarere for kontakt og meningsutveksling. Først senere ble de organer for motstandskamp. Kommunistpartiets mot-

standskamp, særlig etter at Tyskland angrep Sovjet, kan det imidlertid ikke være noen som helst tvil om. Denne boka gir et innblikk i hvordan denne krigsinnsatsen kunne art seg.

Selv om Norges kommunister gjorde en innsats på alle områder av motstanden, var det nok særlig et område hvor man fikk en helt dominerende stilling, nemlig det illegale avisarbeidet. Takket være overlegen illegal organisasjonserfaring kunne NKPs presseapparat under deler av krigstiden etablere nærmest et pressemonopol, som også trykket aviser fra andre grupper. Hovedmannen bak denne utrolige prestasjonen er Drammens store sønn og landets mest vitale krigsveteran, Finn Pettersen. NKPs illegale presse betod mye for det som ble kalt «holdningskampen», særlig fordi befolkningen gjennom de illegale avisene fikk kjennskap til vendepunktene i stor-krigen.

Store tap

Ikke noe annet parti opprettholdt som NKP sin organisasjon etter Terbovens partiforbud, som for øvrig først slo mot NKP. DNA-toppene trengte for sin del ikke egen partiorganisasjon, siden man fikk sine nøkkelfolk inn i administrasjonene i London- og Stockholm, og skapte egen e-tjeneste for å holde styr på samtalepartnerne hjemme. De andre partiene gikk i oppløsning. Når man leser denne boka, får man en mistanke om at mange som var aktive i den tidlige motstanden måtte være radikaler. Det er et interessant spørsmål om radikalerne var «overrepresentert» i motstanden? Kan man lese noe om den politiske tendensen i motstandsaktiviteten hjemme, ved for eksempel å forsøke å undersøke motstandsforenes partitilhørighet? Det er aldri forsøkt gjort. Materialet om personene i NKPs partiledelse indikerer dette.

minner

Krigsminner, ikke partihistorie

Ikke noe annet parti hadde så mange tap blant sine ledere. Noen kritiske ord. Boka har en del formelle svakheter, og er for lite gjennomarbeidet til å kalles en strukturert partihistorie. Den knytter seg ikke skikkelig til forskning om emnet, heller ikke til partiets egne arbeider. Flere sentrale spørsmål er lite eller ufullstendig behandlet, som for eksempel partiledelsens utspill i 1940. Andre gir helt feil svar. Etter mitt syn er det merkelig å lese at «partiets uforsonlige kamp mot fascismen gikk videre med full styrke» (etter 9. april) når man med dette mener at partiet deltok i manøvrene for å få tyskerne til å avsette Quislings kuppetregjering. Den mest «uforsonlige» kampen da var faktisk den norske hærens væpnede kamp, som partiledelsen ikke støttet!

En gjennomgående feil i hele boka er at sabotasjeorganisasjonen (under Wollweber, Hjelman og Sundes ledelse) beskrives som del av partiet NKP. Det er ikke riktig. Den var startet av NKVD, og var helt uavhengig av NKP. Dens innsats kan selvsagt ikke krediteres partiet, selv om det var kommunister i begge organisasjoner, og selv om de to organisasjonene samarbeidet i perioder. At det var strid om sabotasjen som kampmiddel i 1942 og 1944 er ikke drøftet, og likeledes strid og uenigheter innad om ledelse og andre spørsmål.

Etter mitt syn er dette samme slags forflating av historien som dessverre preget Just Lippes partihistorie fra 1963, og partiets *Hvitbok om 1940*, og som har lang tradisjon tilbake i NKPs historie. Istedenfor å ta de vanskelige tingene opp, ble de liggende, for senere å forårsake eksplosjon, som under partioppgjøret i 1949. Dis-